

ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ У ЧОРНІЙ МЕТАЛУРГІЇ УКРАЇНИ

© 2015 ДЕНИСОВ К. В.

УДК 338.45:005.591.6:338.3(477)

Денисов К. В.

Промислова політика регулювання інноваційної модернізації виробничих процесів у чорній металургії України

Метою статті є проведення аналізу особливостей здійснення підприємствами металургійної галузі України інноваційної діяльності за 2011 – 2013 рр. Проаналізовано структуру та напрямки інноваційної діяльності, а також обсяг і джерела її фінансування. Придбання техніки та програмного забезпечення визначено основним напрямком інновацій у галузі. Доведено розбалансованість вітчизняного ринку галузевих науково-технічних послуг (галузь залежить від імпорту, а профільна наука – від експорту), деформовану структуру виробництва (домінуюча частка інноваційної продукції є новою лише для самих підприємств) та експорту продукції. Аргументовано необхідність упровадження інноваційної промислової політики, заснованої на економічному націоналізмі. Метою такої політики визначено забезпечення інноваційного розвитку галузі за рахунок вітчизняних науково-технічних розробок і внутрішнього попиту на інноваційну продукцію з високою доданою вартістю. Обґрунтовано необхідність застосування механізму відшкодування податку на додану вартість для фінансування робіт з підготовки та реалізації інноваційних проектів у металургійній галузі.

Ключові слова: металургія, інноваційний розвиток, промислова політика, модернізація, економічний націоналізм

Рис.: 6. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 19.

Денисов Костянтин Вікторович – кандидат економічних наук, викладач, кафедра міжнародної економіки та економічної теорії, Запорізький національний університет (вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, 69600, Україна)

Email: denisovkv@ukr.net

УДК 338.45:005.591.6:338.3(477)

UDC 338.45:005.591.6:338.3(477)

Денисов К. В. Промышленная политика регулирования инновационной модернизации производственных процессов в черной металлургии Украины

В статье представлен анализ особенностей ведения инновационной деятельности предприятиями черной металлургии Украины за 2011 – 2013 гг. Проанализированы структура и направления инновационной деятельности, а также источники и объемы ее финансирования. Приобретение техники и программного обеспечения определены как основное направление инноваций в отрасли. Доказан факт дисбаланса внутреннего рынка отраслевых научно-технических услуг (металлургия зависит от импорта, а специализированные научные учреждения – от экспорта), деформированной структуры производства (основная часть инновационной продукции является таковой исключительно для самих производителей) и экспорта. Аргументирована необходимость проведения инновационной промышленной политики, основанной на экономическом национализме. Целью такой политики определено обеспечение инновационного развития отрасли за счет отечественных научно-технических разработок и внутреннего спроса на инновационную продукцию с высокой добавленной стоимостью. В качестве источника финансирования такой политики предложено использовать механизм целевого возмещения налога на добавленную стоимость.

Ключевые слова: металлургия, инновационное развитие, промышленная политика, модернизация, экономический национализм

Рис.: 6. **Табл.:** 1. **Библ.:** 19.

Денисов Константин Викторович – кандидат экономических наук, преподаватель, кафедра международной экономики и экономической теории, Запорожский национальный университет (ул. Жуковского, 66, Запорожье, 69600, Украина)

Email: denisovkv@ukr.net

Denysov K. V. Industrial Policy of Regulating Innovative Modernization of Production Processes in the Iron and Steel Industry of Ukraine

The aim of the article is to analyze the characteristics of carrying out the innovation activity by the metallurgical enterprises of Ukraine during the period of 2011-2013. The structure and direction of the innovation activity, as well as the amount and sources of financing have been analyzed. Acquisition of equipment and software has been determined as the main direction of innovation in the industry. The imbalance in the domestic market of specialized scientific and technical services (the industry depends on imports and the field-oriented science — on exports), the deformed structure of the manufacturing (dominant share of innovative products is new only for the enterprises themselves) and export of the product have been proved. The need to introduce innovative industrial policy based on economic nationalism has been reasoned. It was determined that the purpose of this policy is to provide innovative development of domestic industries at the expense of domestic research and technology developments and domestic demand for innovative products with high added value. The necessity of applying the mechanism of reimbursement of value added tax to finance the preparation and implementation of innovative projects in the metallurgical industry has been substantiated.

Keywords: metallurgy, innovation development, industrial policy, modernization, economic nationalism

Pic.: 6. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 19.

Denysov Kostyantyn V. – Candidate of Sciences (Economics), Lecturer, Department of International Economics and Economic Theory, Zaporizhzhya National University (vul. Zhukovskogo, 66, Zaporizhzhya, 69600, Ukraine)

Email: denisovkv@ukr.net

Вступ. Перманентні кризи, що тривалий час відбуваються в національній економіці, поставили на сьогоднішній порямок денний питання активізації структурних зрушень у базових галузях, що формують промисловий потенціал України. Такою є металургія, яка виконує важливу соціально-економічну роль у розвитку країни, а з іншого боку – регулярно виступає каналом передачі на внутрішній ринок негативних коливань у світових торговельно-економічних відносинах.

Постійно триваюче з 2006 року підвищення цін на енергоресурси (передусім природний газ), моральна та фізична зношеність основних фондів, обмежена товарна структура випуску та експорту продукції є тим чинниками, що потенційно знижують конкурентоспроможність галузі. Відтак постає проблема пошуку інноваційних підходів для забезпечення розвитку вітчизняної металургійної промисловості. Необхідність останнього зумовила вибір теми даної статті.

Мета статті – дослідити особливості інноваційного розвитку металургійних підприємств України, визначити основні особливості та недоліки; сформулювати пропозиції щодо вирішення проблемних питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методичні підходи вітчизняних науковців і дослідників до вирішення проблеми інноваційного розвитку виробничо-технологічної бази металургійної галузі попередньо були проаналізовані нами в роботах [1; 2, с. 177 – 190]. Питання інноваційного розвитку виробничих потужностей вітчизняної металургії розглядали також В. Лір [3, с. 445], колектив авторів під кер. В. Ляшенко [4, с. 290 – 321], В. Бурлака [5, с. 162], В. Нікіфорова і Д. Болотська [6, с. 14 – 57]. Спільною особливістю усіх проаналізованих пропозицій є недостатня обґрунтованість конкретних пропозицій щодо вирішення нагальних питань інноваційного розвитку галузі. Крім того, на даний час відсутній аналіз динаміки основних показників інноваційної діяльності металургійних підприємств, що ускладнює процес розробки пропозицій щодо її активізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведемо аналіз динаміки основних показників інноваційної діяльності металургійних підприємств, спираючись на останні опубліковані дані державної статистики. Процес аналізу поділимо на дві частини: аналіз виробничо-технологічних інновацій та аналіз особливостей реалізації інноваційної продукції.

Спочатку проаналізуємо виробничо-технологічні інновації. Розглянемо динаміку витрат металургійних підприємств на проведення інновацій (табл. 1).

Протягом аналізованого періоду загальні витрати металургійних підприємств на інновації скоротилися на 243,6 млн грн (або на 18,2 %). Найбільше скоротилося фінансування інновацій за рахунок власних коштів підприємств – на 343,1 млн грн (або на 26,3 %). Таку ситуацію можна пояснити погіршенням основних фінансово-економічних показників: від’ємний фінансовий результат до оподаткування збільшився в 4,7 рази; чистий збиток збільшився в 2,2 рази; оборотні активи скоротилися на 22,1 %; власний капітал зменшився на 11,5 % [10 – 12]. Галузеві підприємства зменшують свої можливості фінансувати інновації за рахунок власних коштів, хоча ними забез-

печується домінуюча частка відповідних витрат (88 – 98 % від загального показника).

Таблиця 1

Витрати металургійних підприємств на інновації (млн грн)

Показник	Роки		
	2011	2012	2013
Усього	1334,8	1076,4	1091,2
у т. ч.:			
власні кошти	1305,9	1056,5	962,8
бюджет	0,4	2,2	0,4
вітчизняні інвестори	5,3	0,0	0,2
іноземні інвестори	0,0	0,0	42,5
кредити	23,2	17,6	84,9
інше	–	–	0,9

Складено автором за: [7, с. 205; 8, с. 182; 9, с. 180]

Слід відмітити суттєве скорочення фінансування за рахунок вітчизняних інвесторів (у 26,5 разів). Причиною тому ймовірно є обмежене використання фондового ринку та можливостей інституційних інвесторів (за виключенням банків) щодо фінансування інноваційних проектів у вітчизняній промисловості. Натомість за підсумками 2013 року зафіксовано відчутний внесок іноземних інвесторів у фінансування інновацій. Пояснити це можна більш сприятливими умовами залучення зовнішніх інвестицій, а також поширеною практикою офшорного фінансування. Частка кредитів у структурі витрат на інновації зростає в 3,7 рази, що свідчить про розширення ресурсної бази для відповідного фінансування. Разом з тим, не треба забувати про те, що кредити збільшують зобов’язання підприємств; відтак небезпечним є неконтрольоване залучення кредитних ресурсів.

Розглянемо загальний характер інноваційної діяльності металургійних підприємств за основними напрямками (рис. 1).

З рис. 1 видно, що найпоширенішим видом інновацій на підприємствах галузі є придбання техніки, обладнання та програмного забезпечення. Позитивною є динаміка збільшення кількості підприємств, що здійснюють навчання та підготовку персоналу, а також займаються внутрішніми НДР. Проте, кожне друге підприємство віддало перевагу придбанню техніки чи ПЗ, а за підсумками 2013 року частка таких підприємств зростає до 61 %. Перевагами такого підходу для підприємств є мінімізація часу на розробку та випробування техніки чи технологій – вони одразу закуповуються за системою «під ключ».

Недоліком є валютні витрати, адже домінуюча частка такої техніки або технологій імпортується з інших країн, зокрема з Італії та Німеччини. Девальвація гривні та обмеження на валютному ринку є тими факторами, які якщо не ускладнюють, то призводять до зростання вартості відповідних операцій для підприємств. Крім того, це не сприяє розширенню попиту на вітчизняні науково-технічні розробки, які з успіхом реалізуються в інших країнах, зокрема Митного союзу.

Розглянемо особливості інноваційної діяльності галузевих підприємств у розрізі застосування відповідних

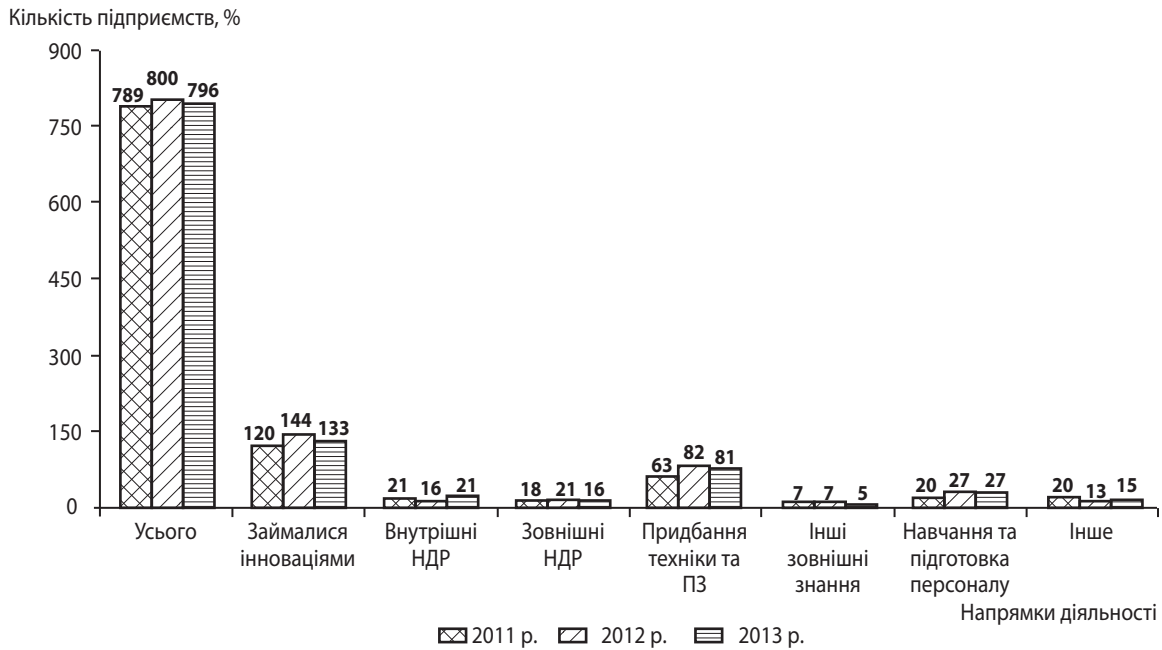

Рис. 1. Інноваційна діяльність металургійних підприємств України за 2011 – 2013 рр. [7 – 9]

процесів і налагодження випуску відповідної продукції (рис. 2).

Кількість щорічних впроваджуваних інноваційних процесів (у т. ч. нових технологічних) та інноваційних видів продукції поступово збільшується, що є позитивним моментом. Однак більшості інноваційних видів продукції є такими лише для підприємств, але аж ніяк не для ринку. Виробники елементарно розширюють свій товарний асортимент, а частка дійсно інноваційної продукції не перевищує 15 %. Теж саме можна сказати про нові технологічні процеси, які в інших країнах давно використовуються.

Спостерігається позитивна динаміка впровадження нових технологічних процесів, особливо маловідходних і ресурсозберігаючих. Про актуальність інтенсивного запровадження останніх вже написано не один десяток наукових праць, зокрема Т. Приходько зазначає небезпеку

потрапляння національної економіки в ситуацію «зростання без розвитку» за умов відсутності внутрішніх стимулів для зниження витрат [13, с. 162]. Зауважимо, що має місце небезпечна тенденція збільшення кількості нових технологій, що закуповуються за межами України – в 1,7 рази. Відбувається подальше посилення залежності вітчизняної металургії від науково-технічних розробок інших країн, які давно перейшли на стадію постіндустріального розвитку, де визначальним є виробництво технологій.

Складається парадоксальна ситуація: вітчизняні металургійні підприємства критично залежать від імпорту галузевих науково-технічних розробок, а профільні місцеві машинобудівні підприємства та науково-дослідні установ – від експортних поставок до країн ближнього зарубіжжя. Має місце розбалансованість інтересів суб'єктів господарювання, кожен з яких є вразливим до зовнішніх

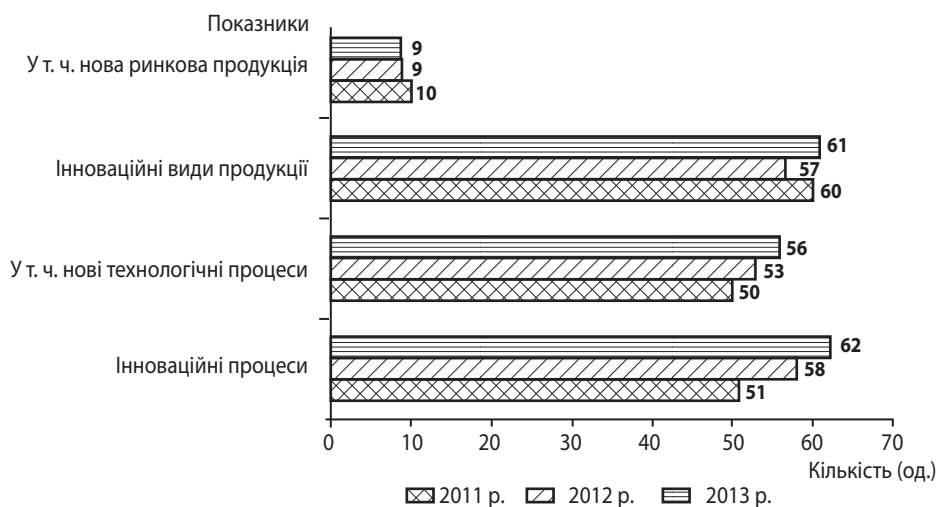

Рис. 2. Окремі показники інноваційної діяльності металургійних підприємств [7 – 9]

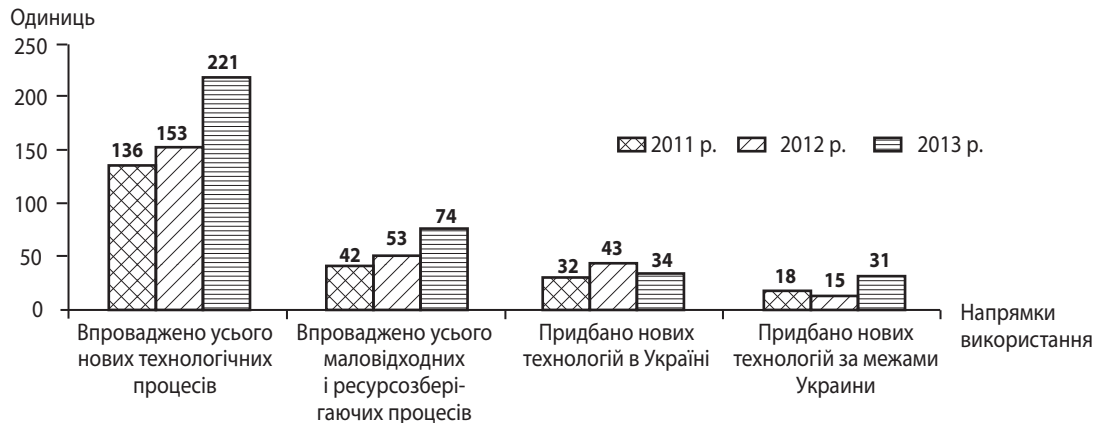

Рис. 3. Використання нових технологій і технологічних процесів металургійними підприємствами [7 – 9]

шоків і одночасно не використовує внутрішній потенціал для власного розвитку. Імпорт «науково-технічного секонд-хенду» збільшує розрив між індустріальною Україною, де домінують 3-й і 4-й технологічні уклади та постіндустріальним Заходом із технологіями 5-го і 6-го покоління.

Розглянемо основні особливості реалізації інноваційної продукції металургійними підприємствами протягом

2011 – 2013 років. Для цього проаналізуємо такі показники: частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізації, частка реалізованої на ринку нової продукції, частка реалізованої нової для підприємства продукції, частка реалізованої продукції в загальному експорті (рис. 4).

На рис. 4 можна побачити, що частка інноваційної продукції у загальному показнику реалізації займає мізер-

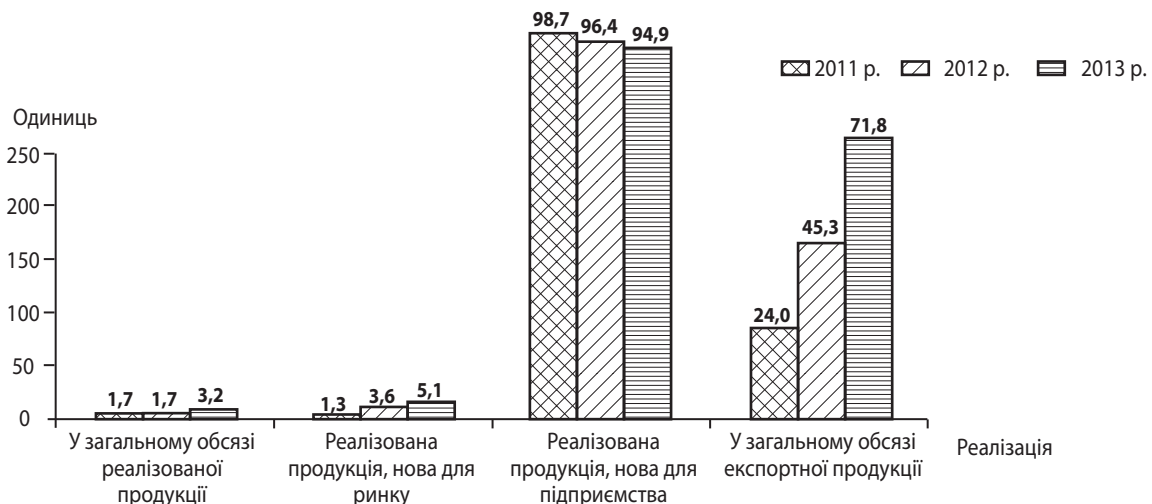

Рис. 4. Реалізація інноваційної продукції металургійними підприємствами України [7 – 9]

ні 3,2 % попри її зростання за останні роки. Це є черговим доказом деформації товарної структури виробництва металургійної продукції в Україні, де за роки Незалежності стабільно зростала лише частка напівфабрикатів. Інноваційна продукція з високою доданою вартістю майже не випускається на вітчизняних підприємствах, натомість попит на неї задовольняється за рахунок імпорту.

Позитивною є тенденція до зростання частки реалізованої продукції, що є новою для ринку (в 3,9 рази). Це забезпечується переважно за рахунок підприємств металообробки та виробництва готових металевих виробів, зокрема експериментальних. Новою виключно для підприємств залишається майже 95 % реалізованої ними інноваційної продукції, що несе в собі певні дискусійні моменти відносно якості таких інновацій. Мова іде про елементарне розширення товарного асортименту, потенціал якого не

використовується повною мірою в рамках політики імпортозаміщення. Знову ж таки, вітчизняна промисловість налагоджує виробництво такої продукції, яка вже давно виробляється в розвинутих країнах світу. Тобто має місце те саме, що із застарілими виробничо-технологічними інноваціями.

Такою, що не відповідає інтересам національної економіки, є тенденція різкого (у 3 рази) збільшення частки інноваційної продукції, яка реалізується на експорт. Вітчизняна металургія характеризується високою експортною орієнтацією традиційної товарної структури, а тепер до неї додається інноваційна продукція. Обидві тенденції є кінцевим результатом відсутності платоспроможного внутрішнього ринку металопродукції, через що виробники потрапляють у залежність від зовнішнього попиту. Вона накладається на аналогічну залежність від зовнішньої про-

позиції науково-технічних знань, що формує сумнівні перспективи для базової галузі національної економіки.

Підведемо проміжні підсумки нашого дослідження. Інноваційний розвиток підприємств металургійної галузі демонструє протягом останніх трьох років позитивну тенденцію. Зростає кількість підприємств, що займаються внутрішніми НДР, навчанням і підготовкою персоналу, впровадженням інноваційних процесів (зокрема маловідходних і ресурсозберігаючих) і видів продукції. Одночасно відбувається посилення їх залежності від імпортової техніки, обладнання та технологій; критично високою є частка інноваційної продукції, що реалізується на експорт. Домінуюча частка інноваційної продукції є новою виключно для самих підприємств, які опинилися в подвійній залежності від зовнішнього попиту на свою продукцію та зовнішньої пропозиції науково-технічних знань.

Відсутність структурних реформ, хаотична економічна політика держави під час різкої зміни світової кон'юнктури, часом не достатньо виважені рішення з передбачуваними негативними наслідками за роки Незалежності не створили жодних передумов для кардинального зламу ситуації. Не було створено жодних передумов для змін у продуктово-галузевій та ресурсній структурі національної економіки, яка з роками лише посилювала свою деформацію. Погоджуємося з думкою [14, с. 26 – 27], що держава обрала нерациональну пасивну структурну політику, відмовившись від регулювання пропорцій виробництва шляхом наявного в неї інструментарію.

Відсутність структурної (відповідно промислової) політики двічі призводила до катастрофічних наслідків впливу екзогенних факторів коливання кон'юнктури світових ринків сировинної продукції та напівфабрикатів. Однак саме такі кризи містять у собі потенціал для активізації структурних зрушень у виробничо-технологічній діяльності промислових підприємств. Криза руйнує усталену архітектуру виробничої та торговельно-економічної діяльності в окремих країнах і цілому світі, даючи потенціал до розвитку, оминаючи етап екстенсивного відновлення, який щоразу роками проходить Україна.

На даний час у нашій країні структурна (промислова) політика має стати хребтом реформування індустріального комплексу національної економіки. При цьому, до уваги мають братися виключно національні інтереси з огляду на сталий розвиток – екологія, енергозбереження та соціальна сфера, а не рекомендації закордонних прихильників мінімізації державного втручання в економіку [15, с. 53 – 54]. Дозволимо собі стверджувати, що основною для нової промислової політики в Україні, незалежно від галузевого розподілу, має стати економічний націоналізм. Він є актуальним в умовах сьогодення і всі можливості для його реалізації присутні.

Під промисловою політикою ми розуміємо комплекс заходів економічної політики держави, який враховує стратегічні орієнтири інноваційного розвитку на засадах ефективного використання податкового та тарифного інструментарію активізації структурних зрушень, що дозволяє забезпечити новий рівень участі країни в міжнародному поділі праці [16].

Переконані, що виключно зважена промислова політика здатна вивести вітчизняну металургійну галузь з по-

двійної залежності від зовнішнього попиту та пропозиції. Розглянемо детальніше можливості промислової політики щодо подолання залежності галузі від зовнішньої пропозиції науково-технічної продукції. Маючи своєю основною економічний націоналізм, нова промислова політика в металургійній галузі повинна спрямовуватися на вирішення таких завдань:

- кардинальний злам існуючого технологічного укладу та товарної структури виробництва металургійної продукції у бік сучасних технологій та обладнання, а також готової продукції з високою доданою вартістю;
- розширення внутрішнього попиту на інноваційну металургійну продукцію для зниження експортної залежності її виробників;
- реалізація масштабних проектів з енергозбереження, особливо в контексті перманентних газових війн з боку Росії;
- прискорений перехід до екологічно чистого «зеленого» виробництва;
- створення нових робочих місць за рахунок розширення товарного асортименту випуску продукції, у т. ч. через імпортозаміщення;
- превентивний захист національного виробника від антидемпінгових і компенсаційних заходів на світових ринках.

Розглянемо детальніше шляхи вирішення поставлених завдань. Сучасні технології дозволяють одночасно вирішувати екологічні та енергетичні проблеми промислового виробництва, відтак слід спрямувати зусилля саме на їх впровадження. При цьому перевага має надаватися вітчизняним аналогам, адже за 2010 – 2013 рр. Україна імпортувала лише конвертерів і прокатних станів на 229 млн дол. США [17]. Вітчизняні підприємства металургійного та енергетичного машинобудування працюють переважно на експорт до тої ж самої Росії, перебуваючи в торговельній залежності від неї.

Відтак державі необхідно стимулювати попит і пропозицію на ринку екологічного та енергоощадного обладнання та технологій, використовуючи при цьому інструменти, які дозволені правилами СОТ. До таких відноситься допомога у НДДКР, фінансування програм з адаптації обладнання до нових вимог природоохоронного законодавства, реалізація проектів регіонального розвитку. При цьому нами було попередньо обґрунтовано необхідність врахування помилок минулих років, коли державна допомога елементарно «проїдалася» металургійними олігархами та призводила до закриття світових ринків для вітчизняної сталі [18, с. 89 – 97].

У своїй роботі [16] ми запропонували запровадити фінансування інноваційних проектів у галузі за рахунок цільового відшкодування ПДВ на покриття пов'язаних із ними витрат. Схематично це матиме такий вигляд (рис. 5).

Наведений на рис. 5 підхід передбачає реалізацію принципу «батога та пряника», коли держава надає всебічну підтримку інноваційним проектам, але жорстко та цілеспрямовано регулює їх впровадження. Такий підхід містить у собі всі без виключення елементи економічного націоналізму, про який вище йшла мова. Розглянемо це детальніше.

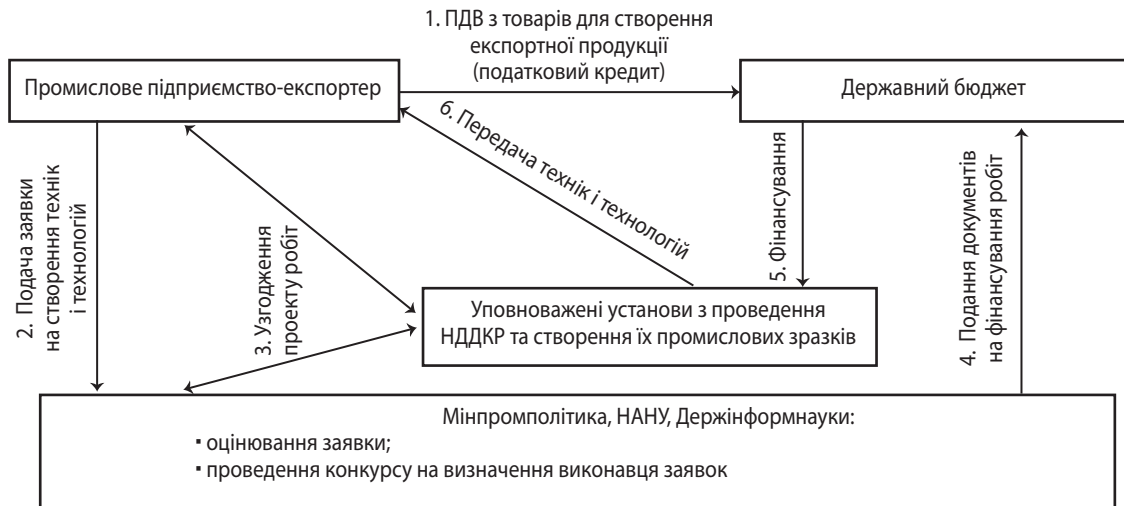

Рис. 5. Схема фінансування інноваційних проектів у металургійній галузі

Фінансування заходів із реалізації інноваційних проектів за рахунок цільового відшкодування ПДВ відбуватиметься в межах тих коштів, які згідно з Податковим кодексом як дебіторська заборгованість мають повертатися підприємствам з бюджету. Змінюється лише порядок відшкодування цих коштів – без жодних додаткових витрат за рахунок платників податків, як того вимагають правила СОТ [19]. Відтак, жодна країна не матиме підстав для висунення претензій до України щодо субсидювання металургійних підприємств. Щодо вимог по відшкодуванню, то подібні обмеження сьогодні вже діють під час визначення кола підприємств, які отримують право на автоматичне відшкодування ПДВ – рівень заробітної плати, відсутність зауважень з боку фіскальної служби тощо.

Проведені нами розрахунки показали, що профінансовані таким чином окремі інноваційні проекти дозволяють

скоротити споживання російського газу на 3,22 млрд м³ [18, с. 157]. Такі результати можуть бути досягнені у середньостроковому періоді до трьох років. Перехід до нових екологічно чистих технологій дозволяє зменшити рівень забруднення довкілля, а також знизити відповідне податкове навантаження на підприємства.

Реалізація інноваційних проектів в чорній металургії за рахунок вітчизняних технологій та обладнання матиме своїм наслідком ряд інших позитивних ефектів (рис. 6). Серед іншого мається на увазі збільшення фінансування науково-технічної сфери, скорочення споживання імпортованих енергоресурсів, імпортозаміщення на ринку металургійного та енергетичного обладнання, створення нових робочих місць у металургії та суміжних галузях, зростання дохідної частини Державного та місцевих бюджетів.

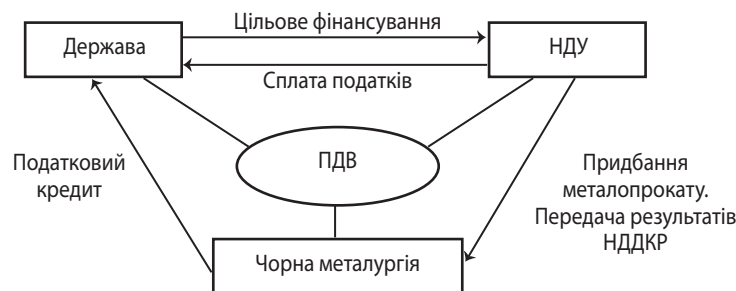

Рис. 6. Економічний ефект від реалізації інноваційних вітчизняних проектів у чорній металургії України

Результатом впровадження інноваційних проектів має стати розширення товарної структури випуску металургійної продукції з метою реалізації потенціалу імпортозаміщення. Для прикладу, щороку до України імпортується прокату з обробкою та прокату нержавіючого обсягом до 650 млн дол. США [17]. Великий потенціал міститься в сегменті металообробки та виробів із металу, зокрема інструментів і виробів ножових.

Позитивний ефект від реалізації запропонованого механізму досягатиметься виключно у випадку зміни податкового законодавства в бік стимулювання технічного та технологічного переозброєння металургійних підпри-

ємств. Мова йде про зміну принципів амортизаційної політики, яка має стати фінансовим джерелом інвестицій, а не інструментом латання «фінансових дірок». Крім того, має запрацювати новий механізм податкового стимулювання інвестицій в науково-технічну сферу. Не менш важливі зміни повинні відбуватися в грошово-кредитній політиці щодо забезпечення реального сектора економіки дешевими кредитами для фінансування структурних зрушень.

Висновки. Модернізація виробничо-технологічної бази є важливим чинником забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної металургійної промисловості. Її проведення матиме своїм наслідком активізацію інноваційної

діяльності в галузі, яка на даний час має низку системних недоліків. Проведене дослідження показало, що такими є: зменшення обсягів фінансування інновацій за рахунок власних коштів підприємств, нарощування імпорту іноземної науково-технічної продукції, деформована частка інноваційної продукції у загальному показнику її реалізації.

Доведено, що металургійна галузь опинилася в погдвійній залежності від зовнішньої пропозиції науково-технічної продукції та зовнішнього попиту на свою продукцію, зокрема її інноваційну частку. Перспективним підходом до подолання такої залежності запропоновано вважати нову промислову політику, яка має базуватися на підходах економічного націоналізму. Завданнями такої промислової політики визначено активізацію інноваційних проектів у питаннях енергозбереження, екологізації виробництва та розширення товарного асортименту продукції.

Практична реалізація промислової політики може бути пов'язана із використанням можливостей відшкодування ПДВ виключно на покриття витрат підприємств із реалізації інноваційних проектів. Це повністю відповідає вимогам і правилам СОТ, оскільки не передбачає додаткових бюджетних витрат. Відтак, вітчизняні металургійні підприємства будуть захищені від спроб країн – учасників СОТ відкривати антидемпінгові розслідування та запроваджувати компенсаційні заходи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисов К. В. Державне регулювання інноваційної складової розвитку виробничої діяльності підприємств чорної металургії України / К. В. Денисов // Економічний простір. – 2012. – № 58. – С. 160 – 171.
2. Денисов К. В. Методи державного регулювання інноваційного розвитку підприємств чорної металургії в контексті реіндустріалізації українського Донбасу / К. В. Денисов // Модернізація економіки України в умовах глобалізаційних викликів: монографія / За заг. ред. акад. Української екологічної академії наук, д-ра екон. наук, проф. Д. І. Бабміндрі. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. – 356 с.
3. Ринки реального сектора економіки України в інституціональному середовищі СОТ: кон'юнктура та інтеграція / За ред. д-ра екон. наук, проф. В. О. Точиліна; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 552 с.
4. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / [О. М. Алімов, О. І. Амоша та ін.]; за заг. ред. В. І. Ляшенка; ІЕП НАН України, КПУ. – Запоріжжя: КПУ, 2014. – 798 с.
5. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій / Відпов. ред. канд. екон. наук Ю. В. Кіндзерський. – К.: Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2007. – 408 с.
6. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості: наук.-аналіт. доповідь / [О. І. Амоша, В. П. Вишневецький, Л. О. Збаразька та ін.]; за заг. ред. В. П. Вишневецького; НАН України, Ін-т економіки пром.-сті. – Донецьк, 2014. – 200 с.
7. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 році: статист. збірник / Відп. за вип. І. Калачова. – К.: Держстат України, 2012. – 305 с.
8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні 2012: статист. збірник / Відп. за вип. І. Калачова. – К.: Держстат України, 2013. – 287 с.
9. Наукова та інноваційна діяльність в Україні 2013: статист. збірник / Відп. за вип. О. Кармазіна. – К.: Держстат України, 2014. – 314 с.
10. Діяльність суб'єктів господарювання 2011: статист. збірник / За редакцією І. М. Жук. – К.: Державна служба статистики, 2012. – 445 с.
11. Діяльність суб'єктів господарювання 2012: статист. збірник / За редакцією І. М. Жук. – К.: Державна служба статистики, 2013. – 812 с.
12. Діяльність суб'єктів господарювання 2013: статист. збірник / За редакцією М. С. Кузнєцова. – К.: Державна служба статистики, 2014. – 475 с.
13. Фактори макроекономічної нестабільності в системі моделей економічного розвитку: кол. монографія / За ред. д-ра екон. наук М. І. Скрипниченко; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 720 с.
14. Потенціал ендogenous зростання економіки України / [М. І. Скрипниченко, Т. І. Приходько, В. Р. Сіденко та ін.]; за ред. д-ра екон. наук М. І. Скрипниченко; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2010. – 436 с.
15. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / [В. М. Геєць, Л. В. Шинкарук, Т. І. Артьомова та ін.]; за ред. д-ра екон. наук Л. В. Шинкарук; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – 696 с.: табл., рис.
16. Денисов К. В. Промислова політика в системі структурних перетворень у чорній металургії України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / К. В. Денисов; ДВНЗ «КрНУ». – Кривий Ріг, 2014. – 24 с.
17. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу (щомісячна інформація) // Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
18. Денисов К. В. Промислова політика як чинник структурних перетворень у чорній металургії України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 – «економіка та управління національним господарством» / К. В. Денисов; ДВНЗ «Криворізь. нац. ун-т». – Кривий Ріг, 2014. – 210 с.
19. Угода СОТ про субсидії і компенсаційні заходи // Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>

REFERENCES

- Alymov, O. M. et al. Pershyi etap modernizatsii ekonomiky Ukrainy: dosvid ta problemy [The first phase of modernization of Ukraine's economy: experience and problems]. Zaporizhzhia: KPU, 2014.
- Amosha, O. I. et al. Promyslovist i promyslova polityka Ukrainy 2013: aktualni trendy, vyklyky, mozhlyvosti [Industry and industrial policy of Ukraine 2013: current trends, challenges, opportunities]. Donetsk, 2014.
- Denysov, K. V. "Derzhavne rehulivannia innovatsiinoi skladovoi rozvytku vyrobnychoi diialnosti pidpriemstv chornoj metalurhii Ukrainy" [State regulation of industrial innovation component of ferrous metallurgy in Ukraine]. Ekonomichnyi prostir, no. 58 (2012): 160-171.
- Denysov, K. V. "Metody derzhavnoho rehulivannia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv chornoj metalurhii v konteksti

reindustrializatsii ukrainskoho Donbasu" [Methods of state regulation of innovative development of the steel industry in the context reindustrializatsiyi Ukrainian Donbass]. In *Modernizatsiia ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsiinykh vyklykiv Zaporizhzhia: Zaporizkyi natsionalnyi universytet*, 2014.

Diialnist sub'ektiv hospodariuvannia 2011 [Activities entities 2011]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky, 2012.

Diialnist sub'ektiv hospodariuvannia 2012 [Activities entities 2012]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky, 2013.

Diialnist sub'ektiv hospodariuvannia 2013 [Activities entities 2013]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky, 2014.

Denysov, K. V. "Promyslova polityka v systemi strukturnykh peretvoren u chornii metalurhii Ukrainy" [Industrial policy in the system of structural change in the steel industry of Ukraine]. avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.03, 2014.

Denysov, K. V. "Promyslova polityka iak chynnyk strukturnykh peretvoren u chornii metalurhii Ukrainy" [Industrial policy as a factor of structural changes in the steel industry of Ukraine]. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.03, 2014.

"Eksport-import okremykh vydiv tovariv za krainamy svitu (shchomisiachna informatsiia)" [Export and import of certain goods by countries (monthly information)]. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://ukrstat.gov.ua/>

Faktory makroekonomichnoi nestabilnosti v systemi modelei ekonomichnoho rozvytku [Factors macroeconomic instability in the system models of economic development]. Kyiv, 2012.

Heiets, V. M. et al. *Strukturni zminy ta ekonomichni rozvytok Ukrainy* [Structural change and economic development of Ukraine]. Kyiv, 2011.

Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2011 rotsi [Research and Innovation in Ukraine in 2011]. Kyiv: Derzhstat Ukrainy, 2012.

Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini 2012 [Research and Innovation in Ukraine 2012]. Kyiv: Derzhstat Ukrainy, 2013.

Naukova ta innovatsiina diialnist v Ukraini 2013 [Research and Innovation in Ukraine in 2013]. Kyiv: Derzhstat Ukrainy, 2014.

Promyslovyi potentsial Ukrainy: problemy ta perspektyvy strukturno-innovatsiinykh transformatsii [The industrial potential of Ukraine: problems and prospects of innovative structural transformations]. Kyiv, 2007.

Rynky realnoho sektora ekonomiky Ukrainy v instytutsionalnomu seredovyshti SOT: kon'iunktura ta intehratsiia [Markets real economy Ukraine in the institutional environment of WTO conditions and integration]. Kyiv, 2012.

Skrypnychenko, M. I. et al. *Potentsial endohennoho zrostan- nia ekonomiky Ukrainy* [Endogenous growth potential of the economy of Ukraine]. Kyiv, 2010.

"Uhoda SOT pro subsydii i kompensatsiini zakhody" [The WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. <http://rada.gov.ua>